

Бусел Артем Сергійович,
курсант Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності
Науковий керівник:

Ковальчук Олег Ігорович,
викладач кафедри права
та менеджменту Львівського
державного університету безпеки
життєдіяльності, доктор філософії

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБУХОБЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ

У сучасних умовах воєнних загроз та масштабних суспільних трансформацій питання забезпечення вибухобезпеки населення набуває особливої актуальності та виступає невід'ємною складовою системи національної і публічної безпеки держави. Збройний конфлікт, що триває на території України, зумовив суттєве зростання кількості вибухонебезпечних предметів у житлових районах, на сільськогосподарських угіддях, об'єктах критичної інфраструктури та в місцях ведення бойових дій. Це формує нові виклики для правової системи, органів державної влади та служб цивільного захисту, які відповідають за мінімізацію ризиків для життя й здоров'я населення.

Теоретико-правові засади забезпечення вибухобезпеки базуються на загальних положеннях конституційного ладу України, відповідно до якого людина, її життя та здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю. У цьому контексті держава зобов'язана створювати ефективні механізми захисту громадян від небезпек техногенного та воєнного характеру. Вибухобезпека як правова категорія може розглядатися як стан захищеності суспільства, за якого мінімізуються ризики, пов'язані з вибухонебезпечними предметами, шляхом функціонування системи правових, організаційних та технічних заходів.

У структурі національної безпеки вибухобезпека займає особливе місце, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням громадської безпеки та стабільності життєдіяльності населення. Її правове регулювання здійснюється через систему нормативно-правових актів, які визначають повноваження державних органів, порядок реагування на надзвичайні ситуації та механізми взаємодії між

суб'єктами забезпечення безпеки. Особливе значення у цьому процесі мають закони України у сфері національної безпеки, цивільного захисту та правового режиму воєнного стану, які формують базові засади функціонування відповідних інституцій.

Важливою складовою теоретико-правових засад є також визначення ролі державних органів, зокрема Державної служби України з надзвичайних ситуацій, яка виконує ключові функції у сфері виявлення, знешкодження та ліквідації вибухонебезпечних предметів. Її діяльність має комплексний характер і передбачає як оперативне реагування на загрози, так і превентивні заходи, спрямовані на інформування населення та запобігання надзвичайним ситуаціям.

Отже, теоретико-правові засади забезпечення вибухобезпеки населення формують фундамент для функціонування всієї системи реагування на вибухонебезпечні загрози. Вони визначають концептуальні підходи до організації захисту населення, закріплюють повноваження державних інституцій та створюють правову основу для впровадження практичних заходів у сфері мінімізації ризиків, що є особливо актуальним в умовах сучасних воєнних викликів.

Нормативно-правове забезпечення вибухобезпеки населення є ключовим елементом функціонування системи національної безпеки України, оскільки саме правові норми визначають межі повноважень державних органів, порядок їх взаємодії та алгоритми реагування на вибухонебезпечні загрози. В умовах воєнного стану значення правового регулювання суттєво зростає, адже з'являються нові ризики, пов'язані з масовим застосуванням вибухових засобів, мінуванням територій та забрудненням місцевості вибухонебезпечними предметами.

Основу правового регулювання у цій сфері становить Конституція України, яка закріплює пріоритет життя і безпеки людини, а також обов'язок держави забезпечувати її захист. Розвиток цих положень конкретизується у спеціальних законах, зокрема у Законі України «Про національну безпеку України» та Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Вони визначають загальні засади функціонування сектору безпеки і оборони, а також особливості діяльності державних органів у кризових умовах.

Важливу роль у нормативному забезпеченні відіграє законодавство у сфері цивільного захисту, яке регулює діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Саме цей орган є одним із ключових суб'єктів, що здійснює заходи з виявлення, знешкодження та ліквідації вибухонебезпечних предметів. Нормативні

акти визначають його компетенцію, структуру, порядок взаємодії з іншими силовими та цивільними структурами, а також механізми реагування на надзвичайні ситуації.

Окреме значення мають підзаконні нормативно-правові акти, які деталізують процедури проведення розмінування територій, забезпечення безпеки населення та організації інформування громадян про наявні загрози. Вони забезпечують практичну реалізацію законодавчих норм і формують оперативний рівень регулювання у сфері вибухобезпеки.

Не менш важливим є врахування міжнародних стандартів, зокрема Міжнародних стандартів протимінної діяльності (IMAS), які встановлюють уніфіковані підходи до гуманітарного розмінування, оцінювання ризиків і забезпечення безпеки персоналу та цивільного населення. Інтеграція цих стандартів у національну правову систему сприяє підвищенню ефективності заходів із ліквідації наслідків бойових дій.

Отже, нормативно-правове регулювання у сфері вибухобезпеки формує багаторівневу систему, що охоплює конституційні засади, спеціальне законодавство, підзаконні акти та міжнародні стандарти. Їх комплексне застосування забезпечує функціонування цілісного механізму захисту населення від вибухонебезпечних загроз і створює правову основу для ефективної діяльності державних інституцій в умовах сучасних викликів.

Організаційно-правові механізми забезпечення вибухобезпеки населення є системою взаємопов'язаних правових норм, управлінських рішень і практичних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та ліквідацію вибухонебезпечних загроз. В умовах воєнного стану ці механізми набувають особливої складності через масштабність мінування територій, динамічність бойових дій та високий рівень ризику для цивільного населення.

Ключову роль у реалізації зазначених механізмів відіграє Державна служба України з надзвичайних ситуацій, яка здійснює практичні заходи з розмінування територій, ідентифікації вибухонебезпечних предметів та їх подальшого знешкодження. Її діяльність ґрунтується на чітко визначених правових процедурах і регламентах, що забезпечують безпечне виконання робіт в умовах підвищеної небезпеки. Важливим елементом є координація між підрозділами ДСНС, Збройними Силами України, Національною поліцією та органами місцевого самоврядування, що дає змогу

забезпечити комплексний підхід до реагування на вибухонебезпечні загрози.

Організаційний механізм у цій сфері передбачає планування та проведення операцій з гуманітарного розмінування, оцінювання рівня ризиків на забруднених територіях, а також пріоритетизацію очищення об'єктів критичної інфраструктури та житлових зон. Особлива увага приділяється забезпеченню безпеки цивільного населення шляхом попереднього інформування про небезпечні райони та встановлення обмежувальних заходів щодо доступу до таких територій.

Важливим аспектом є міжвідомча взаємодія, яка передбачає обмін інформацією між різними суб'єктами сектору безпеки. Ефективність такої взаємодії безпосередньо впливає на швидкість реагування та якість виконання заходів із ліквідації вибухонебезпечних загроз. Недостатній рівень координації може призводити до прогалин у системі реагування або зниження ефективності виконання завдань.

Також суттєве значення має міжнародна співпраця у сфері вибухобезпеки, яка дає змогу впроваджувати сучасні технології розмінування, підвищувати рівень підготовки персоналу та гармонізувати національні підходи з міжнародними стандартами, зокрема IMAS. Це є особливо важливим в умовах масштабного забруднення територій вибухонебезпечними предметами внаслідок бойових дій.

Організаційно-правові механізми забезпечення вибухобезпеки населення в умовах воєнного стану формують складну багаторівневу систему, що поєднує правове регулювання, управлінські рішення та практичну діяльність уповноважених органів. Їх ефективність залежить від узгодженості дій усіх суб'єктів системи безпеки та здатності адаптуватися до сучасних воєнних викликів.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку, що забезпечення вибухобезпеки населення в умовах сучасних воєнних загроз є комплексною міждисциплінарною проблемою, яка поєднує правові, організаційні та практичні аспекти діяльності держави. Теоретико-правові засади цієї сфери формують базис для функціонування всієї системи національної та публічної безпеки, визначаючи ключові підходи до захисту життя й здоров'я громадян.

Нормативно-правове регулювання забезпечує правову основу діяльності уповноважених органів, закріплюючи їхні повноваження та механізми взаємодії. Водночас ефективність реалізації правових норм значною мірою залежить від якості організаційно-правових механізмів,

рівня координації між суб'єктами сектору безпеки та здатності оперативно реагувати на виклики воєнного часу.

Особливого значення набуває діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій, яка виступає ключовим виконавчим органом у сфері розмінування та ліквідації вибухонебезпечних загроз. Її ефективність безпосередньо впливає на рівень безпеки населення та швидкість відновлення постраждалих територій.

Отже, удосконалення правових та організаційних механізмів забезпечення вибухобезпеки, а також гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами є необхідною умовою підвищення рівня захисту населення в умовах сучасних воєнних викликів. Це надасть можливість забезпечити ефективніше функціонування системи національної безпеки України та мінімізувати ризики для цивільного населення.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовт. 2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
5. Про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Положення, затв. постановою КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>
6. International Mine Action Standards (IMAS). United Nations Mine Action Service. URL: <https://www.mineactionstandards.org>